דאית ליה לאשתמוטי א) סיפא ודאי מסייעא ליה [א] מאיש פלוני הרי זה נאמן התם כיון דאית ליה תובע מירתת אמר ר' ירמיה בר אבא מנא ליה ליהודה הא ב) אנא בגידול קבעתיה וגידול קבע בדידיה והכי ג) א"ל [ב] נאמן ישראל לומר בכור זה נתתי לכהן במומו ישראל פשיטא לא ד) צריך בקטן והגדיל מהו דתימא לא קים ליה ה) קמ"ל בסורא מתנו כלשנא בתרא בפומבדיתא כלשנא קמא והלכתא אפילו כלשנא קמא רפרם ו) בפומבדיתא הוה ליה בוכרא ויהביה ליה לכהן בלא מומא אזל שדא ביה מומא יומא חד ז) חלש בעיניה אייתיה לקמיה א"ל בכור זה נתן לי ישראל במומו ארפסיניה לעיניה חזייה בשקריה א"ל לאו אנא דיהיבתיה לך ואפ"ה לא חש לה למילתא האי הוא דחציף כ"ע לא חציפי [ג] ההוא שרוע דאתא לקמיה דרב אשי אמר למאי ניחוש ליה אי כהן הוא אי ישראל הוא הרי בכור ומומו עמו א"ל רבינא לרב אשי ודלמא ישראל הוא ח) ואמר רב יהודה [ד] אין רואין בכור ישראל אלא א"כ כהן עמו א"ל הכי השתא התם נהי דקדשים בחוץ לא אכיל [ה] אמומניה דכהן חשיד הכא מכדי ידע דהאי מום מובהק הוא מ"ט ט) אתיוה קמיה רבנן משום כבודו דחכם על כבודו דחכם לא י) עביד איסורא עבד: **מתני'** [ו] הכל נאמנין על מומי מעשר: **גמ'** מ"ט דאי בעי שדי ביה מומא מעיקרא מי ידע הי נפיק וכי תימא מפיק ליה בריש עשרה [ז] לא יבקר בין טוב לרע אמר רחמנא אלא דאי בעי [ח] שדי ביה מומא בבולי עדריה יא): **מתני'** [ט] בכור שנסמית עינו ושנקטעה ידו ושנשברה רגלו הרי זה ישחט על פי ג' בני הכנסת רבי יוסי אומר אפילו יש שם כ"ג אינו נשחט אלא על פי מומחה: **גמ'** רבי שמלאי יב) ור' יהודה נשיאה תרוייהו משמיה דרבי יהושע בן לוי אמרי ואמרי לה רבי שמלאי וריב"ל תרוייהו משום ר' יהודה נשיאה אמרי [י] התרת בכור בחוצה לארץ על פי שלשה בני הכנסת אמר רבא ובמומין מובהקין מאי קמ"ל תנינא בכור שנסמית עינו ושנקטעה ידו יג) ושנשתברה רגלו הרי זה ישחט על פי ג' בני הכנסת אי ממתניתין הוה אמינא בח"ל אפי' מומין שאין מובהקין והאי דקתני מובהקין להודיעך כחו דר' יוסי קמ"ל [כ] א"ר יהודה א"ר ירמיה בר אבא ספק משמיה דרב ספק משמי' דשמואל ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה מאי קמ"ל תנינא הרי זה ישחט על פי ג' בני הכנסת אי ממתניתין הוה אמינא (א) יד) במקום מומחה קמ"ל [ל] במקום שאין מומחה אין במקום שיש מומחה לא[מ] אמר רב חייא טו) בר עמרם ג' מתירין את הנדר במקום שאין חכם ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה לאפוקי

והלכתא אפילו כלישנא קמא. ואע"ג דהכא פסקינן דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר מ"מ לא הימניה לע"מ אלא משום דדייקא ומנסבא ט) א"נ דלמא כיון דרחמא לה לא דייקא ולמ"ד הכא אינו נאמן אפי' במילתא דעבידא לאיגלויי יש לחלק בין האי כהן לעד א"נ גבי אשה הקילו משום עיגונא ועוד כג) דדייקא: **חזייה** בשקריה. פי' ראהו והכיר בו דבשקריה הוא לשון הכרה כמו מאן דנעל עובדת כוכבים דמשכה ליה עורלתיה ולא מבשקר ליה בפ' עושין פסין (עירובין יט.) וכמו חלף קמייהו ולא בשקריה בפרק מצות ליבמות (דף קכ.) ובקונטרס לא פירש כן: **משום** כבודו דחכם. כדאמר לקמן ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה ובמקום שיש מומחה לא(ט): כד) **פסק** אבל הא פשיטא דבלא התרה אינו נשחט אפילו יש בו מום מובהק אלא ע"פ ג' או מומחה: **על** כבודו דחכם לא עבר איסורא עבד. וא"ת מהאי טעמא ישתרו בלא עדות כל בכורות שהכהנים מביאין לפנינו שיש בהם מום מובהק וי"ל דשאני כהן שירא לאוכלו בלא התרת חכם פן יתגלה הדבר מתוך כך שהטיל בו מום אבל האי ישראל אין לומר שמביא לפני חכם פן יודע שרוצה לאוכלו ולגוזלו לכהן שהרי גם עתה בשביל כך לא יתברר שלא יאכלנו הוא עצמו: **התרת** בכור בחוצה לארץ על פי שלשה בני הכנסת. ממתניתין לא שמעינן ליה דאיכא לאוקמה בזמן הזה אבל בזמן שבית המקדש קיים כה) ה"ל למיגזר חולה לארץ אטו ארץ ישראל שלא כו) להקל להתיר על פי שלשה בני הכנסת ועוד משום דאיכא למאן דאמר בתמורה פרק אלו קדשים (דף כא.) דבכורות חולה לארץ אם באו תמימים יקרבו: **תנינא** הרי זה ישחט כו'. הא דלא תני הכא לאפוקי מדרבי יוסי אע"ג דנימוקו עמו כדאמר בסמוך משום דא"כ הוה ליה לרב יהודה למימר הלכה כרבנן או אין הלכה כר' יוסי אבל ר' חייא דבסמוך נקט שני דברים מענין אחד התרת בכור והתרת נדרים: **במקום** שיש מומחה לא. לאו דוקא מומחה כז) שסמכוהו ב"ד דהא על רב אשי דלעיל אמרי' דאתיוה לקמיה ההוא שרוע משום כבודו דחכם וכל כח) מופלג בחכמה ומומחה ראוי להתיר בכור ונדר ביחידי כדמשמע מדרב אשי דלעיל ובפ"ק דנדרים (דף ח:) גבי רבינא דהוה ליה נדרא לדביתהו ואתא לקמיה דרב אשי וכו' וקאמר ש"מ תלת כו' ויחיד מומחה שרי שמתא משמע קצת דיחיד מומחה הוי ל) כרב אשי וכן ההיא דנפ"ק דסנהדרין (דף ה.) כט) אא"כ היה מומחה לרבים דן אפי' יחידי לאו דוקא מומחה הנסמך כו' ל) כדאמר ר"נ התם כגון אנא דן דיני ממונות: לא) **פסק** ומיהו בזמן הזה אין נראה שיהא שום אדם חשיב מומחה להתיר בכור ונדר ביחידי ולדון דיני ממונות: לב) **שלשה** מתירין את הנדר במקום שאין חכם. בעינן זה לג) דפ"ק דנדרים (ח:) (דלאמרי) לא שרי ליה לאיניש למישרי נדרא דרביה ומיהו היכא דאפי' יש שם מומחה אחר אין לאותו מומחה להתיר במקום רבו כמו רבינא במקום רב אשי: מפירין

דאית ליה לאשתמוטי. יג) ולמימר אי לדידך לא מהימן אנא הוה משיבנא ליה מהימן הלכך לא מירתת מעיקרא: **מאיש פלוני.** דהזכיר לו משלח שם הנאמן הרי זה נאמן השליח דחייש שמא יתבעני ונמצאתי משקר. והך סיפא ודאי מסייעא ליה לרב יהודה דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי בה אינשי: **התם כיון דאיכא תובע מירתת.** כלומר מהא לא תסייעיה דהתם מירתת שליח כיון דחזי דקפיד משלח להזכיר שם האיש סבר ודאי יתבעני אבל גבי בכור לא מירתת האי כהן דסבר מי יטרח לחפש אחר דברי ולישאל לאותו ישראל אם נתנו לי במומו: **מנא ליה ליהודה הא.** דאמרן לעיל (ע"א) נאמן כהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו: **אנא בגידול קבעתה.** אני שניתיה לגידול יד) והוא שנאה לרב יהודה והכי אמרי טו) לגידול נאמן ישראל לומר כו'. ל"א בגידול קבעתה למכס א' גדול שניתיה: **בקטן.** שהיה קטן הטלה כשנתנו לו: **מהו דתימא לא קים ליה בגויה.** דמשום דהגדיל הטלה אינו מכירו ושמא אחר הוא והאי כהן הטיל בו מום: **כלישנא בתרא.** נאמן ישראל: **כלישנא קמא.** דאפי' הכהן נאמן. והלכתא אפי' כלישנא קמא: **יומא חד** טז) **חלש.** רפרם בעיניה: **אייתיה.** האי כהן לבוכרא יז) קמיה למיחזי אם מום קבוע הוא וסבר ההוא כהן השתא חייש בעיניה ולא יכיר שזה הוא שנתן לי בלא מום: **ארפסינהו לעיניה.** פתח עינו יח) בכח: **חזייה בשקריה.** שהכיר שהוא נתנו לו בלא מום: **לא חש.** רפרם למילתא למימר דלא יהיה עוד כהן נאמן לומר בכור זה נתנו לי ישראל במומו: **האי הוא דחציף.** שהרי הוא החזיק עצמו כחצוף לשני דברים אחד שהטיל בו מום ועוד דהיה לו להראותו לחכם אחר והראהו לזה עצמו שנתנו לו: **שרוע.** עינו אחת גדולה ואחת קטנה: **אי כהן אי ישראל הוא.** שלא היה מכיר בזה אם כהן אם ישראל ואמר ואפילו הוא כהן וחשוד על הבכור אין כאן חשדא שהרי כך נולד: **אא"כ כהן עמו.** דשמא אם יאמר לו קבוע יט) ישחטנו ויאכל הוא דכיון דקבוע הוא הרי הוא נאכל לכל אדם אלא שגזילת כהן הוא והאי לא חייש לגזילה ואכיל ליה: **הכי השתא התם.** גבי שאר מומין שאין מובהקין איכא למיחשדיה לישראל שמא יגזול את הכהן ואע"ג דאדם כשר הוא כהא מילתא דלא בעי לשוחטו אלא ע"פ מומחה דנהי דקדשים בחוץ לא אכיל דכרת הוא השוחט קדשים בחוץ מיהו אגזילה דכהן דלאו בעלמא כ) חשיד: **איסורא עבד.** בתמיה. כא) ודאי לא יגזול: **מתני' הכל נאמנין על מומי מעשר.** להעיד שמאליו נפל בו. ובספק מעשר קאמר כגון קרא לתשיעי עשירי דאמרי' בפ' אחרון (לקמן נט.) אינו נאכל (ב) ואין לו תקנה אלא במום: **גמ' מי ידע כי נפיק.** בפתח עשירי שיטיל בו מום מעיקרא: **בריש עשרה.** כלומר בעשירי: **מתני' שנסמית עינו.** דהוי מום מובהק: **בני הכנסת.** שאינן חכמים: **גמ' בחוצה לארץ.** שאינו ראוי להקריב ואפילו בזמן בית המקדש כב) במס' תמורה (דף כא.): **ספק.** אמרה לי ר' ירמיה משמיה דרב ספק אמרה לי משמיה דשמואל: **שלשה מתירין את הבכור כו'.** במומין מובהקין: לאפוקי

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פי"ג מהלכות מעשר הלכה ו:
ב [טוש"ע י"ד סי' שיד סעיף ט]:
נג ג ד ה מיי' פ"ג מהל' בכורות הלכה ג סמג עשין רי"ב טור וש"ע י"ד סי' שיד סעיף יא:
נד ו מיי' פ"ו שם הלכה ט:
נה ז ח ט מיי' פ"ג מהל' בכורות הלכ' ב סמג עשין רי"ב טוש"ע י"ד סי' שט סעיף ב:
נו י מיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה ה [ופ"ד מהל' נדרים הל' ה] טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף א:

רבינו גרשום

סיפא מסייעא ליה לרב יהודה. היכא דאמר ליה קח לי מאיש פלוני נאמן הרי זה נאמן השליח לומר שלקח ממנו דהשתא לא מצי לאשתמוטי: ולא היא. מהא לא מסייעי ליה התם מאיש פלוני נאמן (אמאי) [ודאי] השליח דכיון דאית ליה תובע דמשלח קא משייל לאותו פלוני נאמן אי זבן שלוחיה מיניה מירתת השליח ולא זבין אלא מההוא: אבל כהן שאמר בכור זה נתן לי ישראל במומו לית ליה תובע ליכא דחייש למישיילי לישראל אי יהבי ניהליה במומיה להכי לא מסייעא ליה: האי אנא קבעתה לגידול. כלומר אני למדתיה לגידול וגידול למדה לרב יהודה: ישראל פשיטא. דהא לא חשידי אמומי: לא צריכא בקטן שהגדיל. כלומר קטן היה אותו ישראל כשנתן לו זה הבכור לכהן במומו ועכשיו כשהוא' גדול מעיד עליו דהוא המום עצמו שהיה בו כשנתתיו לו: מהו דתימא לא קים ליה ביה א) בהאי מום והיינו הוא משום דקטן הוה ולא מדכר קמ"ל דנאמן: [לישנא אחרינא קטן הוה הכבש] והלכתא כלישנא קמא דכל מילתא דעבידא לאיגלויי לא משקרי: יומא חד. חש רפרם בעייניה: אייתיה לקמיה. ההוא בכור עצמו דיהיב ליה דסבר השתא דחש בעייניה לא מבשקר ליה: ארפסינהו לעייניה. כלומר פקח רפרם לעיניו ביותר: ואפי' הכי לא חש למילתא. למיגזר דלא ליהמנוה לשום כהן דאמר בכור זה נתן לי ישראל במומו אלא נאמן. דסבר האי הוא דחציף דעבד הכי: מאי ניחוש ליה האי מום ודאי בידי שמים הוא אי כהן הוא אי ישראל הוא דאתייה הרי ודאי מומו עמו ומותר: ודלמא ישראל הוא. דאתי ואין רואין בכור לישראל אא"כ כהן עמו דמחשדינן ליה שמא בתר דקא שרינן ליה לא יהיב ליה לכהן אלא הוא גופיה אכיל ליה להכי בעינן כהן עמו דלאלתר ליהביה ניהליה ואמאי קא שרית ליה אי דישראל הוא: הכי השתא התם. בספק מום משום הכי אין רואין אלא א"כ כהן עמו נהי דבבכור תם קא מתמיר ישראל דקדשים בחוץ לא אכיל אבל אמומיה דכהן אבעל מום דלית ליה קדושה חשיד למיכליה להכי אין רואין אא"כ כהן עמו אבל הכא בהאי שרוע מכדי מידע ידע ישראל דמום מובהק הוא וכיון דלא עבר על כבודו של חכם בדהאי איסורא לא עביד דניחוש להכי: מאי קמ"ל תנינא בכור כו' ומתני' בחוצה לארץ ובזמן הזה עסקינן מדקתני רק ושצרו מדרבנן דאי ס"ד בזמן ביהמ"ק ליקרבוה שריא: שלשה בני כנסת דלא בעינן מומחין גמורין: ובמומין מובהקין הניכרים כגון נסמת עינו נקטעה: להודיעך כחו דר' יוסי. דאפי' במובהקין קאמר דאינו נשחט אלא ע"פ מומחה:

מסורת הש"ס

א) נדרים, ב) [תמורה ח: ע"ש], ג) עבר, ד) [לעיל לא. לה: לקמן נג.:], ה) [חולין יח:], ו) [יבמות כה: וע"ש היטב], ז) [ע"ש שיסלנה כיון דרחים לה לא דייקא ולמ"ד הכא סרי יש לחלק וכו' כהן לעדות אשה דגבי אשה כו' ל"ק, ח) יבמות צג:, ט) הד"א ל"ק, י) רב אשי ל"ק, כ) אמרי' ל"ק.

תורה אור השלם

ו. לֹא יְבַקֵּר בֵּין טוֹב לָרַע וְלֹא יְמִירֶנּוּ וְאִם הָמֵר יְמִירֶנּוּ וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹּדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל:
ויקרא כז לג

הגהות הב"ח

(א) גמ' הוה אמינא אפי' במקום מומחה: (ב) רש"י ד"ה הכל וכו' אינו נאכל אלא במום כצ"ל ותיבות ואין לו תקנה נמחק:

מוסף רש"י

אלא א"כ כהן עמו. דשמא כשידע זה שמום קבוע הוא דלא יהיו קדשים כחוץ, אכיל ליה ולא חייש לגזילה דכהן, הלכך בעינן כהן כהדיה וכיון שכן לא אתי למימר בכור זה נתן לי כהן במומו, דאמרינן ליה אייתי לי ההוא כהן דיהביה לך, דכל כמה דלא אייתי ליה לא שרינן ליה הבכור אלא אם כן יהיב ליה לכהן (תמורה ח.). דאי בעי שדי ביה מומא בבולי עדריה. קודם שיעשר, דלאחר לא קדשה חד מניהו (לעיל לה:) דעדיין אינן קדושים דליהוי כמטיל מום בקדשים ואחר כך יעשר, דמתעשר בהמה אף על המום, דכתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע, הילכך אינו נחשד (לעיל לא.).

שיטה מקובצת

א) לאישתמוטי דאמר עלי דידי הימני הוה מהימן סיפא: ב) הא דידי היא אנא: ג) והכי אמרי ליה: ד) ליה ביה קמ"ל: ה) רפרם מפומבדיתא ורש"י גריס בבית: ו) חד חש בעיניה: ז) מ"ט אתיה קמיה: ח) עדריה מעיקרא: ט) שמלאי. גליון נ"ל דתרי (רבי) ר' שמלאי היו דבמס' ע"ז (דף לו.) אמרינן מסתמיך ואזיל רבי יהודה נשיאה אכתפיה דרבי שמלאי שמעיה והכא [משמע] דחברים הוו: י) ידו ושנשברה: יא) אמינא אפי' במקום: יב) חייא בר אבין אמר רב עמרם: יג) לאישתמושי דכי ברקי ומשכחינן דסמי שאינו נאמן לקמם איה ליה לאשתמוטי ולמימר: יד) לגידול שם חכם והוא: טו) אמרי ליה לגידול: טז) חד חש בעיניה חלש: יז) לבוכרא לקמיה: יח) עינו רפרם בכח: יט) קבוע הוא ישחטנו ויאכלנו הוא: כ) בעלמא הוא חשוד: כא) בתמיה כלומר זה ודאי: כב) תיבות במס' תמורה נמחק: כג) ועוד משום דדייקא: כד) תיבת פסק נמחק: כה) קיים סר"א ליגזר תיבות הי"ל למיגזר נמחק: כו) שלא יבא להקל: כז) מומחה שסמכוהו בבי"ד דהא על רב אשי אמרינן לעיל דאתיא: כח) וכל מומחה המופלג בחכמה: כט) ואם היה תרי א"כ נמחק: ל) הנסמך בבי"ד כדאמר: לא) תי' חי נמחק: לב) מומחה ביחידי המסי"ד: לג) זה הוא דפ"ק:

א) נראה דצ"ל לא קים ליה ביה הוא מום שהוא עצמו שהיה בו כשנתנו לו.